Független művelődési és helytörténeti havilap
XXVI. évfolyam 8. (714.) szám, 2020. augusztus 13. – csütörtök

HÉTFALU

Szerkesztők: Hochbauer Gyula és dr. Kovács Lehel István

Alapította és szerkesztette (1906–1911): dr. Fekete Endre és Kiss Béla

• Jónás András

30 éve testvérvárosunk Kisújszállás

Kisújszállás város Jász-Nagykun-Szolnok megye Karcag járásban. Az Alföld közepén, annak legmélyebb pontján (tfsz. 89 m.), a Budapest-Debrecen vasútvonal és a 4-es számú főút mellett fekszik. Közelében van az M4-es autópálya is.

Ősi kun település, területe 4–5000 éve lakott hely. Állandó települések a középkor óta vannak itt. A települések az 1241–1242-es tatárjáráskor elpusztultak.

A Barcaság közeléből 1243–46 között betelepült kunok – a mai lakosok ősei – részben ezekre a helyekre építették szállásaikat.

Mai nevén, először mint Kisszállás 1395-ben, majd mint Kisújszállás 1470-ben említik királyi oklevelek.

A törökök elől többször futnia kellett a lakosságnak.

Az újratelepülés 1717-ben és a következő években valósult meg.

A megszaporodott lakosságból 1786-ban ezren a délvidéki Pacsérra költöztek.

1806-ban mezővárosi rangot kap I. Ferenc királytól, 1872-től rendezett tanácsú város.

A jelenlegi Városháza építéséről 1896-ban döntöttek, az építkezés 1899. június 25-től 1900. augusztus 15-ig tartott. Az első közgyűlés már szeptember 4-én ülésezett.

A város lakossága 2017. január 1-én 11 040 fő, területe 205,27 km^2.

Testvérvárosok: Eberschwang – Ausztria, 1992; Pacsér/Pacir – Szerbia, 1996; Igló/Spisska Nova Ves – Szlovákia, 1998; Négyfalu/Săcele – Románia, 2000; /Szerne – Ukrajna, 2000; Wilamowice – Lengyelország, 2004.

*

A gyógyvizű strandfürdő kellemes környezetben várja a fürödni vagy gyógyulni vágyókat. Vize 760 méter mélyből feltörő termálvíz, jódos gyógyvize kiválóan alkalmas többek között mozgásszervi, nőgyógyászati betegségek kezelésére is.

Az aktív turizmus kedvelői lovagolhatnak a Horváth tanyán, horgászhatnak a környéki tavakban, vadászhatnak a város határában.

Országosan is egyedülálló látványosságnak számítanak a honfoglalás kori lovas íjász bemutatók, látványosak a fogathajtó versenyek.

Íme mit jegyzett fel útinaplójába Zonda Lajos, a 11. székely huszárezred századosa 1851-ben, mikor Gyulafehérvárról Josefstadt váráig kísérték 19 fogolytársával az osztrákok: *„Május 8-án Kis-Újszállásra még 7-én megérkeztünk, itt is vigan voltunk, jó népe vagyon”*.

*

A két város kapcsolata 1989-ben kezdődött: egy rokoni kapcsolat és a segélynyújtás szándéka által. Négyfaluból Erőss József Ignác nyugalmazott iskolaigazgató, Kisújszállásról Nagy István Zoltán mérnök voltak a kezdeményezők. A kapcsolat olyan lendülettel haladt, hogy 1990. augusztus 23-án „Săcelevárosban” egy *Megállapodás* volt kötve, Négyfalu részéről Sandu Marian polgármester, Vrănceanu Nicolae titkár, Fodor Levente és Szász András tanács-képviselők, Kisújszállás részéről Ponyokai Bálint tanácselnök aláírásával. E megállapodást meg kellet volna a testületi üléseken, a két város kölcsönös képviselőinek jelenlétében erősíteni. Nem történt meg. A következő szerződés (tervezet) 1999 májusában fogalmazódott meg a négyfalusi városházán, a kisújszállási polgármester ittléte alkalmával, amit augusztus 20-án terveztek hivatalosítani Kisújszálláson. Ez sem történt meg, mert a kisújszállási önkormányzat egy kiegészítést toldott az eredeti szöveghez amit a négyfalusi polgármester nem fogadott el.

A 2000. évi helyhatósági választások után Jónás András alpolgármester júliusban találkozott Kisújszálláson a polgármesterrel, és megbeszélték a kapcsolat hivatalossá tételének menetét. Ez megtörtént 2000. október 23-án, ünnepélyes keretek közt Kisújszálláson. Aláírók: Gheorghiță Mutu Petre, Négyfalu polgármestere, és Palágyi Gábor, Kisújszállás polgármestere. Ezzel a tízéves kapcsolat hivatalossá vált.

Kisújszállás egyik legszebb középülete a Módl Lajos által tervezett városháza. A második világháborúban az épületet bombatalálat érte. Teljes felújítását 2015-ben végezték el, ekkor műemlékké nyilvánították.

A két város között elég élénk kapcsolat alakult ki már a kezdetektől fogva. Kisújszállásról gyakran látogattak Négyfaluba hivatalosságok, iskolások csoportjai pedagógusokkal, művészeti együttesek stb. az 1990, 1991, 1993, 1994, 1997, 1998. években, és 2000 után évente, Szent Ilyés, Szent Mihály ünnepségekre, iskolákba. Küldöttségük itt volt 2002-ben a franciaországi Vire várossal kötött partnervárosi szerződés aláírásakor is.

Négyfalusiak is többször jártak Kisújszálláson az 1991, 1993, 1994,1997, 1998-as években. 2000 óta évente küldöttség utazik az augusztus 20-i ünnepségekre, a Zajzoni Rab István, George Moroianu liceumokból, a volt 1-es iskolából gyakran látogatnak kisújszállási iskolákba. Négyfalu polgármesteri és alpolgármesteri szinten képviselte Négyfalut 2004. május 1-én Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozása alkalmával, a Kisújszálláson tartott ünnepségeken, ahol jelen voltak a többi testvértelepülés képviselői is.

(Folytatjuk.)

* Kiadja a Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság – © HMMT, 2020. * ISSN 1582-9006 *

● VERES EMESE GYÖNGYVÉR

A BARCASÁGI MAGYAR EVANGÉLIKUS ISKOLÁK RENDHAGYÓ TÖRTÉNETE

(Folytatás előző lapszámunkból.)

„Gyurka József csernátfalusi közs. vezértanitó, az iskolaszék nevében a legforróbb köszönetét és háláját nyilvánítja Dr. Trefort Ágoston vallás- és közokt. m. kúr. miniszter úr ő nagyméltóságának, hogy iskolánk számára ezzel másodízben több rendbeli igen érdekes taneszközöket méltóztatott alázatos kérésünkre a legkegyelmesebben adományozni. — Hálás köszönetét nyilvánítja továbbá nagyságos Koós Ferencz kir. tanácsos és brassómegyei kir. tanfelügyelő úrnak is, kinek szíves közbenjárására iskolánk nemcsak tanszerekkel, hanem a czélnak megfelelő és felszerelt óvodával láttatott el. Csernátfalu, 1884. február 2.”

A fenti köszönetnyilvánítást a Brassóban megjelenő *Nemere* című újság 1884. február 9-i számában olvashatjuk. Ahogy az előzőekben is láthattuk, az egykori egyházi iskola épületét a csernátfalusi gyülekezet átadta a magyar államnak, így az iskolafenntartással járó terhek alól mentesült. A biztos tanítói fizetés és egyáltalán az anyanyelvi oktatás is veszélybe került az impériumváltással. A gyülekezet jegyzőkönyveit átnézve, először a 1919. július 27-én tartott presbitériumi ülésen merül fel az oktatás kérdése, amikor is „Kelemen Ödön egyházsegédkező a nehéz családi helyzetére s fizetésének csekély voltára s a nagy drágaságra való hivatkozással fizetésének emelését kéri. Tekintettel a román megszállás következtében bizonytalanná vált iskolai helyzetre, amely a felekezeti iskola visszaállítására vezethet, mikor is úgy a tanítók személye, mint illetménye kell hogy rendeztessék, Kelemen Ödön egyházisegédkező kérésére feletti határozat az iskola kezdetéig függőben tartatik.” Amikor októberben újra a presbitérium elé kerül a tanítás ügye, már a nyár folyamán történtekről is tudomást szerzünk. Idézzük hát az október 19-i jegyzőkönyvet teljes egészében.

Jelen voltak: Kiss Árpád lelkész és Pap János gondnok elnöklete alatt Bodiczky Pál s. lelkész, Benedek Káplár István, Bartos András, Kis János, Papa István, Köpe András, Magdó József, Benedek Köteles István, Kis János, Balog Pál, Gyurka Mihály, Erdélyi András, Kis István, Tótpál István, Köpe Mihály, Veres Sz. Mihály és Kelemen Ödön. Elnöklő lelkész üdvözli a megjelent tagokat, és a mai nehéz időkre való hivatkozással kéri az egyháztanácsosokat, hogy az iskolának nagy jelentőségű hivatásából kifolyólag, melytől függ jelenünk és jövőnk, tegye meg mindenki kötelességét hazafiúi buzgósággal, egyházias érdeklődéssel; ellenkezőleg az utókor lesújtó ítéletét vonnók magunkra. Soha nagyobb szükség nem volt arra, mint a mai nehéz időkben, hogy egymást megértve, közös erővel és áldozatkészséggel megtartani igyekezzünk mindazt, ami még megtartható.

Egyben ismerteti az előzményeket miket, eddig a felekezeti iskola érdekében tett, amint következik: 1919. szeptember 13. a helybeli román gondnokság az iskolát felszerelésével átvette, amely ellen azon címen, hogy az az iskolánk egyházi tulajdon, és azt eddig is a magyar kormány csak használatul bírta, ott az átvételnél óvást tett, és azt jegyzőkönyvre vétette. Szeptember 14-én az óvást írásba foglalva 192 szám alatt a revizorhoz is bejelentette, csatolva másolatban 1884-ből az egyháznak a magyar állammal kötött szerződését, amely 10 pontban határozza meg a feltételeket.

E feltételek félremagyarázhatlanul jogot adnak az egyháznak a tulajdonjog visszakövetéséhez. Ezen beadvány kérte az iskolának és felszerelésének visszabocsátását és a felekezeti iskola megnyithatásához az engedélyt. Kérésünkre A válasz október 3-ig nem érkezvén, akkor ismét sürgető iratot küldöttünk a revizorhoz bejelentve, hogy ha a válasz nem érkezik meg, a beíratásokat október 6-án megkezdjük.

A revizortól okt. 7-én 1834 szám alatt a válasz megérkezett, melyben arról értesít hogy az állami iskola továbbra is a román „gondnokság felügyelete alatt marad, és a román állam tulajdonát képezi mindaddig amíg a román kormányzótanács másképp nem határoz Továbbá: hogy az iskola fenntartásáról az egyház híveinek kell gondoskodni; hogy egy tanulótól csak 20 korona szedhető, az is csak a könyvtárra; hogy oly tanterv készítendő, mely a román állam érdekeivel nem áll ellentétben, és a magyar történelem, földrajz és alkotmánytan nem tanítható, hanem e helyett a nagy Románia földrajza, története és alkotmány tanítandó; hogy a tanítási nyelv a tanulók anyanyelve; hogy a tantestület tagjai a román kormányzó tanács hatásköre alá eső területeken érvényben levő törvények szerint képesített személyekből állhatnak, kik a román állammal szemben hűségeseknek megnyilatkoznak. Csakis a közoktatási osztály által elfogadott tankönyvek használhatók; hogy az iskola tanterméből egy a román tanulók, egy az óvoda részére visszatartatik, s így a mi részünkre csak három tanterem adatik vissza.

Ezen értesítésre október 14-én ismét óvást emeltünk, iskolánknak melyet egyházközségünk épített, tehát nem állami tulajdon – átvétele ellen és kértük az összes osztályok visszaadását, annál is inkább, mert helyben a románoknak megfelelő új iskolájuk van. Továbbá bejelentettük, hogy iskolánk fenntartásáról az egyház hívei gondoskodnak; hogy olyan tanterv és olyan tankönyvekből tanítunk, melyek a brassói elemi felekezeti iskoláknál már engedélyezve vannak; hogy a földrajz történelem és alkotmánytan tanításának a politikai részeket mellőzzük mindaddig, míg ehhez új tankönyvek nem adatnak ki; hogy tanítókul csak óraadókat alkalmazunk, kiknek politikai maguktartásáért az egyház szavatol.

Végezetül okt. 15-én a helybeli román gondnokságot felhívtuk a revizor által megígért három tanterem átadására. Október 16-án Tomosoj községi bíró és a román gondnokság felhatalmazottja nekem a három tantermet személyesen átadta. Ugyanakkor az óvodai felszereléseket is óvónőtől átvették.

Ezek előre bocsátása utána lelkész felteszi a kérdést: óhajtják egyháztanácsosok a felekezeti iskola fel-, illetőleg visszaállítását; hajlandók-e a megváltozott viszonyok folytán előálló költségeket hordozni?

Az egyháztanács megnyugvással és elismeréssel veszi tudomásul lelkésznek az iskola érdekében tett munkásságát, egyben egyértelmű kimondatik a felekezeti iskola fel-, illetőleg visszaállítása, melyhez a szükséges költségeket az egyház hívei készséggel vállalják.

(Folytatjuk.)

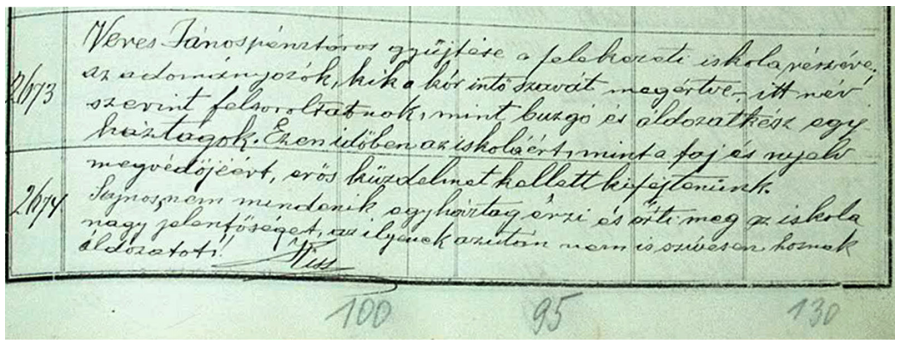
Veres János pénztáros gyűjtése a felekezeti iskola pénzére.
2/10/73 az adományozók, kik a kis intő szavait megértve, itt név szerint felsoroltatnak, mint buzgó és áldozatkész egyháztagok. Ekem időben az iskoláért mint a faj és nyelv megvédőjéért, erős hűségelnet kellett kifejteniünk.
2/6/74 Sajnos, nem mindenki egyháztag érzi és érti meg az iskola nagy jelentőségét, az ilyenek azután nem is szívesen hoznak áldozatot!
100 95 130

A CSERNÁTFALUSI ISKOLA

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG
BETHLEN GÁBOR Alapkezelő Zrt.

● Hochbauer Gyula

Nagyapám első könyve: A barcasági csángó-magyarok

Nagyapám első könyve először az 1950-es évek végén, másodszor az 1970-es évek elején kellett volna, hogy megjelenjen. Életemben nagyon sokszor lapoztam, s különleges, hogy ma egymás mellé tehetem az 1920-as években írt első jegyzeteket, a *Csángó Naptár*akban megjelenő falvankénti történet kéziratát, ennek nyomtatott változatát, az 1959-ben a bukaresti Tudományos Könyvkiadó szaklektori véleménye szerint átdolgozott egységesített történetet és a Disz Tipo Kiadónál idén kinyomtatott könyvet.

Szerettünk volt nála lenni, mert tele volt titokkal a háza: a konyha, ahonnan fel lehetett menni a padlásra; a mosókonyha, amelyet csángó szobának rendezett be a Ruszken mányiék festette bútorokkal, amiből a saroktéka a Zajzoni Rab István Középiskolában, s ahányszor elmentem mellette, mindig rá emlékeztetett. A csűrön mindig át kellett sietnünk, mert tele volt sötétséggel, de mögötte nyílt a kert piros és fekete ribizlivel, piros belű körtével, ringlószilvával, hátul diófával, amelyik mögül ki lehetett surranni a mezőre. A pajta tele szerszámokkal: közülük a lábítós vonópad volt érdekes és a két facsavaros gyalupad. A kaptárok mellett a méhészmaszk. A nagyszobában volt egy zongora, s a faragott bútor közül méltósággal tűnt ki rejtett fiókjaival az az íróasztal, amelyiken ezt a könyvet is írta. Emellett volt, mintha jobbfelől, a cimbalom. Játszott is néha nekünk rajta, s a használtabb ütőkkel nekünk is megengedte, hogy próbálgassuk. Édesanyám emlegette, hogy „kiasapám” sokszor mesélte el az I. világháborúból hozott cimbalom történetét, de mi akkor még kicsik voltunk ezekhez, s utána elfelejtettünk rákérdezni. Bálint András szerette a zenét, a dalt. Egy 100 dalos kottafüzete tartalomjegyzékének egy része maradt meg egy fiókban.

Ebben a barcasági csángók történelméről és népi kultúrájáról szóló könyvében több, gyűjtéskor lekottázott dallamot is pontosított a cimbalmos visszajátszásokkor: az apácai kakaslövés, a borica és dalok dallamvonalait. Noha nem volt néprajzos képesítése, adatközlőit mindig megjegyezte, ami a mai néprajzosok számára is növeli e munka jelentőségét. Megjegyzései alapján azonosítható a könyvhöz használt irodalom.

A tudományos kiadó szaklektora kifogásolta a munka szerinte túlzottan helyi jellegét, amin az egyházközségek történetének néhány részletezett eseményét érti (faluégések, árvizek, templomépítések, lelkészváltások, iskolák, tanítók), s ezeknek a legfontosabb szereplőit. Azzal indokolta kifogását, hogy ezek nem érdeklik a helyinél tágabb olvasóközönséget. Itt érzett rá a lektor Bálint András munkájának lényegére: ő a kortárs barcasági csángó-magyaroknak írt a barcasági csángó-magyarokról. Nem tudományos munkát írt, hanem önazonosságtudatukat akarta erősíteni. Amit tudott, azzal ötvözte, amit olvasott. A múltat sem kívülről szemlélte, hanem közössége megélt történelmeként, s akár a távoli, akár a közelmúltról, vagy jelene eseményeiről írt, hangnemén érzik az igazságtétel számonkérése.

Első bírálója kifogásolta, hogy a boricáról írva Zajzoni Rab Istvánt idézi, de a mai kutató sem tekinthet el ettől, és Bálint András, aki mintegy mellékesen azt is megjegyezte, hogy elkísérte volt háromfalusi gyűjtőútjára a boricakutatásra Budapestről Háromfaluba jövő Domokos Pál Pétert, és ő maga kortárs változatokat is számba vett.

Másik kifogás, hogy a Bukarestben dolgozó hétfalusi csángókról keveset említ, amire Bálint András válasza, hogy csak annyit, amennyit a számára leghitelesebb forrásból, családjától megtudott erről.

A mai néprajzi munkákhoz viszonyítva kevés adatközlőtől gyűjtött. De kevésbé is volt szüksége erre, mert részben saját tapasztalatból ismerte e kultúrát, másrészt meg hiteles forrás volt az a közvetlen környezete, amelyet nem tartott illendőnek folyton megnevezni.

A könyv történetének szereplői közül kiválik: Szentimrei Judit és Beke György (aki távoli rokonként tartotta számon Bálint Andrást), az élete pedig összefonódott a közösségükért felelősséggel munkálkodó korabeli barcasági magyar értelmiségével. Nikodémusz Károly, Deák Sándor, Papp Béla szerkesztőtársa volt a Csángó Naptárnál; Kiss Béla lelkész csángó múzeumot szervező munkáját folytatta ennek korai halála után; Mezei István ev. esperessel, Papp Béla orvossal, Bálint Mihály igazgatóval, Raduch György lelkésszel, Halász Kálmán mérnökkel (aki a brassói és a hosszúfalusi evangélikus iskolák épületeit is tervezte), Szemlér Ferenc íróval (aki akkor az írószövetség titkára volt), Sipos András újságíróval 1957-58-ban működött együtt egy Zajzoni Rab Istvánnak szobrot állítani akaró bizottságban. A Romániai Zsinatprezsbiteri Ágostai Hitvallású Evangélikus Egyház Gyámintézetének fontos tisztségviselőjeként, a báró Ambróczy Evangélikus Középiskola tanáraként, majd helyettes igazgatójaként támogatta Jakab András és Tóthpál Dániel tehetségének kibontakozását.

Az evangélikus egyházban vállalt sokrétű munkája ismertté tette a barcasági magyarok körében: hitelt adott életének és szavának. Ennek gyümölcse a most megjelent könyv mellett *A Barcasági magyarok az első világháborúban* című névjegyzék az első világégés tízfalusi magyar hősi halottairól, amelyet Tízfalu evangélikus lelkészei és a községek jegyzőinek adatai alapján állított össze, meg a népi kultúra tárgyairól a „házaló füzetekben” megőrzött leltár, melyből ma is lélegzik a vidék lelke. Hány embert szólított meg, s próbált befolyásolni azért, hogy legyen társa e megtartó kalandban.

*

Erről is szól majd nagyapám második és harmadik könyvében is.

De addig is olvassák ezt, nagyapám első könyvét.

● Hochbauer Gyula

Zajzon I. világháborús veszteséglistája

Hősi halált haltak

Tóth Márton, 24 hsz. 1915 márc. 27. Matkow.

Buna István, 96 hsz. 1915 máj. 25. Rozhurce.

Taizs Samu, 109 hsz. 1915 jún. 25. Dziviograd. (*Taizs Samuel sz. 1887., † 1915. jún. 25.*)

Geczi György, 242 hsz. 1915 júl. 20. Brezbrodie. *(Géczi Georg, sz. 1893., † 1915. júl. 19.)*

Jakab Mihály, 9 hsz. 1915 aug. 12. Korvow.*(Jakab Michael, sz. 1888., † 1915. aug. 12.)*

Foris István, 50 hsz. 1915 dec. 31. Sapowa.

Miklós György, 13 hsz. 1915 júl. 1. Dziviograd.

Buna Sándor, 283 hsz. 1915 dec. 4. Perevolóki. *(Buna Alexander sz.1896., † 1915. dec. 3.)*

Engber Vilmos (a régi pék fia), 1915 aug. 15. Zabce.

Molnár Mihály, 240 hsz. 1916 szept. 28. Nova-Was. *(Molnár Michael, sz. 1895., † 1916. szept. 21.)*

Vajda György, 14 hsz. 1916 júl. 3. Skrobowa. *(Vajda Georg sz. 1894-ben, † 1916. júl. 2–10.)*

Szakál Márton, 170 hsz. 1917 jan. 27. Jakobeni. *(Szakál Márton sz. 1897-ben, †1917. jan. 27.)*

Jakab István. 1917 máj. 28. Duinó. *Buna Johann sz. 1893., † 1918. júl. 14.*

Csiki István sz. 1891., † 1915. ápr. 2.

Kovács Karl sz. 1884., † 1915. május 14.

Lörincz Andreas † 1916. okt. 10.

Szász János † 1917. ápr. 6. Zajzon

Tóth Andreas sz. 1883., † 1915. ápr. 22.

Őszeges/Üszögös Bálint sz. 1887., † 1915. szept. 21.

Szakál Márton sz. 1897-ben, †1917. jan. 27.

Vajda Georg sz. 1894-ben, † 1916 júl. 2–10.

(A dőlt betűs adatokkal a bécsi veszteséglisták alapján egészítettük ki Bálint András adattárát.)

Harctéren szerzett sebesülés vagy betegség következtében meghaltak

Jakab Samu tanító, 83 hsz. 1915 jan. 22. Leitmericz. *(A bécsi adattárban tatrangiként szerepel.)*

Sipos András, 279 hsz. 1917 márc. 2. Nagyvárad.

Bálint István, 264 hsz. 1918 okt. 19. Sepsiszentgyörgy.

Geczi János, 42 hsz. 1918 Miskolc.

Fóris István, 243 hsz. Zajzon.

Buna János, 275 hsz. 1917 Nagy-Szeben.

Szász István, 18 hsz. Zajzon.

(Folytatjuk.)

Hétfalu honlapja
www.hetfalu.ro

* Kiadja a Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság – © HMMT, 2020. * ISSN 1582-9006 *

• KOVÁCS LEHEL ISTVÁN

AZ IGAZI ÉRTÉKEKRŐL

Az egyszeri halász meggyötörten kelt fel kis kunyhójában. Még azt a halvány kis reménysugarat sem várta meg, amely jóval pirkadat előtt át szokta vágni a nyomasztó sötétséget. Indult. Hetek óta alig fogott valamit. Baj lehetett a tengerrel, a vízzel. A halak elhúzódtak valamerre. Addig sem fogott sokat, de szerény zsákmányát a piacon eladva biztosítani tudta családjának a betevőt. Hetek óta viszont majdnem semmi... Viharos és sötét volt a tenger, a csónak hánykolódva szelte át a habokat. Új helyet keresett, hátha melléje szegődik a szerencse. Horgonyt eresztett, és kivetette a vonóhálóit. Várt, csak várt, majd lassan vontatta tovább a hálókat. Közben megvirrad, de a gomolygó felhők alig eresztették át a napsugarakat, s a halász tudta, hogy hamarosan nagyobb vihar következik. Nem akarta bevárni, lesz, ami lesz, bevonja a hálókat, felhúzza a horgonyt, hazamegy. Ahogy gondolta... a hálók szinte teljesen üresek voltak, egy-két közepes méretű hal vívta csak bennük az utolsó csatát. Szomorúan, sorsába beletörődötten nyúlt a csörlőhöz. A vasmacska azonban meg sem mozdult, valamibe beakadt. Teljes súlyával ráakaszkodott a forgatókarra. Feszítette, erőlködött. A kötél végre engedett, elindult, de szinte emberfeletti erőfeszítésre volt szüksége, hogy nyerjen egy-egy fordulatot. Amikor végre a horgony a felszínre bukkant, egy hatalmas, ember nagyságú, alaktalan tömeget látott meg benne. A fehéres-szürkés színű lelet 34 kilót nyomott, s bágyadtan, matton csillogott. Alig tudta a vízből kiemelni. Talizmánként vitte haza, és rogyadozó kunyhójában az ágya alá rejtette. Idővel meg is feledkezett róla, mígnem jó tíz évvel később leégett a háza, s a romok közül előkerült a drágakő. Elvitte hát a közeli nagyvárosba, s megmutatta a hozzáértőknek. A halász nem is sejtette, hogy a világ legnagyobb igazgyöngyét rejtegeti, egy gigászi méretű gyöngykagyló termését, amelyet az évszázadokon át növeszthetett. Egy igazi érték, milliárdos kincs lapult évszázadokig a tenger mélyén, majd porosodott évtizedekig egy rozoga ágy alatt. Most azonban a világ csodájára járhat...

*

Egy ilyen igazi érték, felbecsülhetetlen kincs Bálint András *A barcasági csángó-magyarok* című monográfiája. 1958 óta, 62 éven keresztül porosodott kiadók eldugott fiókjaiban, lapult meg kéziratként itt-ott írógépen, majd fénymásolón másolva. Néha elővettük, lefújtuk róla a port, feleleventettük egy-egy fejezetét, forrásként használtuk egy-egy tanulmányhoz, cikkhez. Gondosan megemlítettük a könyvészetben, hogy ... kéziratban..., de kiadása mindmáig nem történt meg. Palawan szigete és a Barcaság. Igazi, ám hányatott sorsú értékek lelőhelye. Gyöngyhalászként, minden áldott nap alámerülünk, hogy a felszínre hozzunk valami értékeset, valami elfeledettet, valamit, ami közelebb visz népünk múltjához, szokásaihoz. Önismereti alámerülések, amelyek szinte rituálékká váltak. Megfeszített munkák. Magam előtt látom, amint Bálint András járta a falvakat. Egy, kettő, három, négy, hét, tíz. Sűrűn jegyzetelt, leltárt készített, beszélgetett, gyűjtött. Múltról, jelenről. Földrajzi helyekről, történelmi eseményekről, néprajzi szokásokról, egyházról, népességi adatainkról, személyiségeinkről. Minden érdekelte. Boncolgatta a csángó nép eredetét, a csángó név jelentését. Lázasan dolgozott, írta a nagymonográfiát. Közbe-közbe ilyen-olyan lebontásban közölgetett belőle, például falvanként, gondosan kiemelve az egyháztörténeti vonatkozásokat a *Csángó Naptár*akban 1924–1935 között. Ezek voltak azok az évek, amikor a monográfia igazgyöngygyé csiszolódott, nőtt a tengervíz nyomása alatt a gyöngykagyló méhében. Hatalmas munka egy ehhez fogható monográfia megírása, de az igazgyöngy fájdalomból születik...

Orbán Balázs már eltávozott, Seres András még nem jelentkezett. Az idő beérett, s Bálint András tudta, hogy a korszakot meg kell örökíteni. A barcasági csángó-magyarok átfogó nagymonográfiája szinte örök tartozás tárgya. Régészeti feltárások nem történtek, irataink sokszor megsemmisültek, a csángó eredetet homály fedi, s majdnem minden iromány elég sűrűn használja az *„alig tudunk valami bizonyosat”* szintagmát.

Ezt a homályt oszlatgatja Bálint András, de munkásságának van egy másik kiemelkedő érdeme is: onnan folytatja, ahol Orbán Balázs abbahagyta. Különleges váltó-sport jött így létre, a monográfiaírók egymásnak adják át a toll-stafétát, hogy minden korszak jól dokumentált legyen. Bizony, Bálint András nélkül hiányos ismereteink lennének a 20. század eleji Barcaságról, hiányoznának a nagy háború elesettjeinek, sebesültjeinek listái, nem lenne teljes az egyháztörténetünk, egyszóval nem lenne teljes képünk arról a világról, amelyben élünk, arról a Barcaságról, amelyben megfogadtuk, hogy élni fogunk. A mi Barcaságunkról.

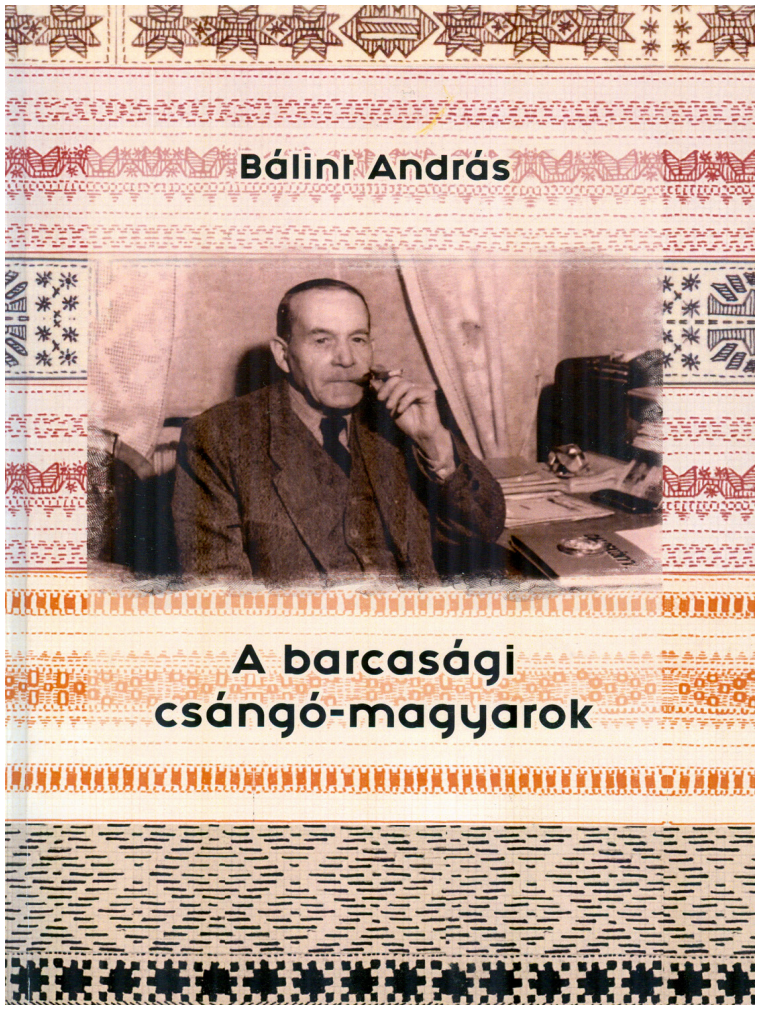

Mert a Barcaságot ismerni kell. Sokat kell barangolni a Barcaságon. Esőben, hóban, égető napsütésben, őszi szellőben, reggel, délben, este. Be kell járni minden szegletét. Gyalog, biciklivel, szekérrel, vonattal, autóval. Meg kell mászni hegyeit, fel kell keresni településeit, át kell kutatni a várait, be kell nézni a barlangjaiba, imádkozni kell a szentélyeiben, csónakázni kell a folyóin, hűsülni kell a tavaiban, csodálni kell a lágy szellő ringatta mezőit.

De ezek félig-meddig csak külsőségek. Mélyebbre is áshatunk, ahogyan Bálint András tette. Elsajátíthatjuk a Barcaság szokásait, hagyományait. Ehetjük ételeit, ihatjuk italait. Megérezhetjük és megérthetjük sorsát. Mert csak így lesz a Barcaság a mi Barcaságunk, az én Barcaságom. A mi örökségünk, az én örökségem, amelyet tovább kell adnunk, kell adjak gyermekeinknek!

A staféta a miénk is. Aki tudja tollal, aki tudja karddal, aki tudja kaszával, de vinni kell tovább, mert nem elég felismerni az igazi értéket, hanem tovább is kell adni azt. Az értékek egyszerűen így működnek. Az ágy alatt őrzött igazgyöngy nem érték. Csak egy ember tudja, s igazából nem is ér vele semmit, még akkor sem, ha ez a világon a legnagyobb. Az érték attól érték, ha továbbadjuk, ha megjelenítjük, ha beívódik a köztudatba.

Bálint András monográfiája nem attól lett értékes, hogy az akkori legnagyobb magyar könyvkiadó, a Kriterion fiókjaiban ücsörgött, hogy csupa pozitívumot írtak és mondtak róla a kiadó felkért szaklektorai, kritikusai, hanem attól lett érték, hogy meglátta a nyomdafestékes napvilágot, és mindenkihez eljutott, beívódik a köztudatba, mintegy „közprédává” válik. Igazgyöngy mivolta ekkor csillan fel, igazán ekkor törlődik le a por róla, ekkor nyílik fel a kagyló, az osztriga, s ekkor kerül ki az ágy alól az igazgyöngy.

Fogadjátok, hát, Kedves Olvasók, a barcasági csángó-magyarok monográfiáját, hadd színeződjenek a térképek egykori fehér foltjai, Terra incognitái, oszladozzanak a múlt homályai, és ezt a lángot, amely bevilágítja a még létező sötétséget, stafétaként add tovább, hogy mindenhova eljusson, igazgyöngyként, igazi értékként képviselje a Barcaságot, a mi szülőföldünket, a mi lakhelyünket!

* SZERKESZTŐSÉG: RO-505600 NÉGYFALU, GEORGE MOROIANU UTCA (NAGYÚT) 87. SZÁM * TELEFON: 0268 / 275 773 *